

II. Κριτικές παρατηρήσεις του Κέντρου Διοτίμα ως προς τις κατ' άρθρον τροποποιήσεις του ν. 3500/2006:

Αρ. 85 νομοσχεδίου_Τροποποίηση τουαρ.1 ν. 3500/2006

Η προτεινόμενη τροποποίηση, η οποία επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής του άρθρου με την προσθήκη της φράσης «σε βάρος προσώπου που δέχεται τις υπηρεσίες φορέα παροχής κοινωνικής μέριμνας στον οποίο ο δράστης εργάζεται», πέρα από τα όρια της οικογένειας, δεν συνιστά ορθή νομοτεχνική οδό για την ειδική πρόβλεψη των αδικημάτων που επιδιώκεται να εισαχθούν. Η επέκταση της εφαρμογής του σε πρόσωπα που σχετίζονται μεταξύ τους με άλλον τρόπο, δεν υπάγονται στην στενή ή ευρεία έννοια της οικογένειας, δεδομένου ότι τα πρόσωπα αυτά δεν αναπτύσσουν σχέσεις ανάλογες με αυτές που αναπτύσσονται εντός της οικογένειας, σε οποιοδήποτε επίπεδο διάρκειας, έντασης ή ταυτόχρονης παρουσίας. Έτσι, παρίσταται αυθαίρετη η εξομοίωση αυτών των προσώπων προς μέλη οικογένειας. Η επιχειρούμενη ως άνω επέκταση των προσώπων σε βάρος των οποίων τελείται ενδοοικογενειακή βία δεν απαντάται ούτε στη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης και εκτιμούμε ότι μία τέτοια επέκταση, εκτός από νομοτεχνικά αδόκιμη, θα προκαλέσει στρεβλώσεις στην παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας προς επωφελούμενες/νους αναφορικά με το πλαίσιο και τις συνέπειες παροχής των υπηρεσιών. Η ανάγκη βελτίωσης του πλαισίου προστασίας των επωφελούμενων των κοινωνικών υπηρεσιών θα πρέπει να εισαχθεί με άλλον τρόπο.

Αρ. 86 νομοσχεδίου_Τροποποίηση τουαρ.4 ν. 3500/2006

Θεωρούμε θετική την προσθήκη της ψυχολογικής και όχι μόνον σωματικής, βίας ως προβλεπόμενης και τιμωρούμενης βίας σε βάρος ανηλίκων. Ωστόσο, είναι αναγκαίο να διευρυνθεί ο ορισμός της βίας και κατά των ενηλίκων, ώστε ο νόμος να περιλάβει και την ψυχολογική βία και όχι μόνον τη σωματική βία και την απειλή, με αντίστοιχη τροποποίηση είτε του άρθρου 2 είτε του άρθρου 7 του νόμου. Και τούτο διότι ρητά στο άρθρο 33 της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, προβλέπεται ότι «*τα Μέρη καλούνται να λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλισθεί ότι η εσκεμμένη συμπεριφορά που κατατείνει στην σοβαρή πρόκληση βλάβης, στην ψυχολογική ακεραιότητα του ατόμου μέσω καταναγκασμού ή απειλών, θα ποινικοποιηθεί*». Μάλιστα, στην έκθεση αξιολόγησης της GREVIO (σημεία 203-208) αναφέρεται ότι η πρόβλεψη της παράνομης πράξης της απειλής στον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα και στον νόμο για την ενδοοικογενειακή βία, δεν καλύπτει τον ορισμό της ψυχολογικής βίας, όπως καθορίζεται στο ανωτέρω άρθρο 33 της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, που περιλαμβάνει άλλες μορφές ψυχολογικής βίας, όπως ο εκφοβισμός και η οικονομική βία. Η ψυχολογική βία, σύμφωνα με την GREVIO, εμπεριέχει μία συμπεριφορά που μπορεί να συνίσταται σε επιμέρους περιστατικά χαμηλότερης έντασης που προστίθενται σε έναν τύπο καταχρηστικής συμπεριφοράς σε καταστάσεις ενδοοικογενειακής βίας, που είναι ακριβώς ό,τι επιδιώκει να αποτυπώσει το άρθρο 33 της Σύμβασης. Επιπλέον, όπως υπογραμμίζει η Επιτροπή GREVIO, ακριβώς εξαιτίας του ότι η ψυχολογική βία δεν αποτυπώνεται στο νόμο, ενώ καταγγέλλεται, δεν

διώκεται μεμονωμένα παρά μόνον σε συνδυασμό με την σωματική βία. Σε ό,τι αφορά την οικονομική βία συνιστά σπουδαία έλλειψη η απουσία ορισμού, ενώ προβλέπεται ρητά από τη Σύμβαση.¹

Αρ. 88 νομοσχεδίου _Τροποποίηση του αρ. 6 ν. 3500/2006

Το παρόν άρθρο τροποποιείται με την προσθήκη, στις διακεκριμένες περιπτώσεις ενδοοικογενειακής σωματικής βλάβης που επισύρουν ποινή φυλάκισης τουλάχιστον δύο (2) ετών, και της περίπτωσης τέλεσης της πράξης ενώπιον του ανηλίκου μέλους της οικογένειας. Στην περίπτωση μάλιστα που η πράξη φέρει τα χαρακτηριστικά της επικίνδυνης ή της βαριάς σωματικής βλάβης, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών (3) ετών. Η προτεινόμενη παρέμβαση στοχεύει στην επαύξηση του αξιοποίνου για τον δράστη ενδοοικογενειακής σωματικής βλάβης που τελείται ενώπιον ανηλίκου.

Αρ. 89 νομοσχεδίου _Τροποποίηση του αρ. 7 ν. 3500/2006

Με το άρθρο 89 τροποποιείται το άρθρο 7 ν. 3500/2006 δια της προσθήκης δεύτερου εδαφίου αναφορικά με την ποινή της ενδοοικογενειακής παράνομης βίας και απειλής που τελείται ενώπιον ανηλίκου, ώστε να τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους και έξι (6) μηνών, αντίστοιχα. Με την προτεινόμενη προσθήκη τυποποιείται για πρώτη φορά η ενδοοικογενειακή παράνομη βία και η απειλή που τελείται ενώπιον ανηλίκου ως αυτοτελές αδίκημα.

Γενικό σχόλιο ως προς και τα δύο παραπάνω άρθρα: Η αποδοκιμασία της ενδοοικογενειακής βίας που δεν στρέφεται άμεσα εναντίον του ανηλίκου αλλά τελείται σε βάρος άλλου μέλους της οικογένειας ενώπιόν του προβλέπεται ήδη στο ισχύον νομοθετικό πλαίσιο και συγκεκριμένα στο άρθρο 1 παρ. 3 εδ. β' ν. 3500/2006, το οποίο ορίζει αυθεντικά ως θύμα ενδοοικογενειακής βίας τον ανήλικο ενώπιον του οποίου τελούνται πράξεις ενδοοικογενειακής βίας. Περαιτέρω, το άρθρο 2 ν. 3500/2006 απαγορεύει την άσκηση κάθε μορφής βίας μεταξύ των μελών της οικογένειας. Από τον συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων, σε συμφωνία με τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης και της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, προκύπτει ότι τα ανήλικα μέλη οικογένειας που γίνονται μάρτυρες πράξεων ενδοοικογενειακής βίας **είναι** θύματα και χρήζουν προστασίας, ανεξαρτήτως της ποινικής τυποποίησης ή/και της δικαστικής επιβεβαίωσης της βίας αυτής. Έτσι, οι προτεινόμενες τροποποιήσεις των άρθρων 6 και 7 ν. 3500/2006 εγκυμονούν τον κίνδυνο υιοθέτησης από τα δικαστήρια μιας στενής έννοιας της ενδοοικογενειακής βίας που τελείται ενώπιον ανηλίκων, όταν καλούνται να αποφασίσουν στο πλαίσιο μιας διαφοράς οικογενειακού δικαίου, ιδίως σε περιπτώσεις κακής άσκησης γονικής μέριμνας.

Αρ.90 νομοσχεδίου_Τροποποίηση του αρ. 9 του ν.3500/2006

¹Σύμφωνα με το αρ. 3 β της Σύμβασης «Ο όρος «ενδοοικογενειακή βία» σημαίνει όλες τις πράξεις φυσικής, σεξουαλικής, **ψυχολογικής ή οικονομικής** βίας οι οποίες συμβαίνουν εντός της οικογένειας ή οικογενειακής μονάδας ή μεταξύ πρώην ή νυν συζύγων ή συντρόφων, ανεξάρτητα ή όχι του κατά πόσο ο δράστης μοιράζεται ή έχει μοιραστεί την ίδια κατοικία με το θύμα.

Με την προτεινόμενη τροποποίηση αυστηροποιείται το πλαίσιο ποινής και διευρύνεται η αντικειμενική υπόσταση του αδικήματος της ενδοοικογενειακής προσβολής της γενετήσιας αξιοπρέπειας υπό την έννοια ότι ποινικοποιείται πέρα από την **τέλεση** της ίδιας της πράξης, και **η τέλεσή της ενώπιον ανηλίκου προσώπου**, αυτοτελώς. Θεωρούμε θετική την προσθήκη αυτή εφόσον η πράξη τελείται σε ενδοοικογενειακό πλαίσιο.

Αρ.91 νομοσχεδίου_Τροποποίηση του αρ. 11 του ν.3500/2006

Επιχειρείται η διεύρυνση του θεσμού της ποινικής διαμεσολάβησης, σύμφωνα και με τις διακηρύξεις του σκοπού του νομοσχεδίου. Καταρχάς, διευρύνεται η υλική αρμοδιότητα των ανακριτικών υπαλλήλων στο πλαίσιο του 245 παρ. 2 ΚΠΔ που αφορά στην προανάκριση, να διερευνούν τη δυνατότητα υπαγωγής ενός πλημμελήματος ενδοοικογενειακής βίας στην ποινική διαμεσολάβηση. **Η καθ' ύλην αυτή διεύρυνση** προβληματίζει στο βαθμό που δεν εξασφαλίζεται ο βαθμός ενημέρωσης των μερών της διαμεσολάβησης. Ιδίως αν ληφθούν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των αδικημάτων, η ευάλωτη κατάσταση της καταγγέλλουσας κατά το χρόνο της κατάθεσής της, το ενδεχόμενο να υποκύψει στο πιεστικό αίτημα του δράστη-μέλους της οικογένειας για «συγχώρηση», όλα τα παραπάνω δημιουργούν ένα αβέβαιο πλαίσιο μέσα στο οποίο θα δοθεί η πλήρης και ενημερωμένη συγκατάθεσή της για υπαγωγή της υπόθεσης στη διαδικασία της διαμεσολάβησης.

Το Κέντρο Διοτίμα υπενθυμίζει πως μετά την πρόσφατη επίσκεψή της στην Ελλάδα, η GREVIO συστήνει (στοιχείο 248 της Έκθεσης) να εξασφαλίζεται πως η υπαγωγή στη διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης θα βασίζεται στον σεβασμό στα δικαιώματα, στις ανάγκες και την ασφάλεια των θυμάτων. Ειδικότερα, συστήνεται αυστηρά να ενεργοποιείται ο θεσμός της ποινικής διαμεσολάβησης μόνο όταν τα θύματα είναι σε θέση να αποφασίσουν ελεύθερα σχετικά με αυτή την επιλογή. Για τον σκοπό αυτό οι Αρχές θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι τα Όργανα που εμπλέκονται στην ποινική διαμεσολάβηση θα έχουν εκπαιδευτεί κατάλληλα και θα λειτουργούν κάτω από συγκεκριμένες κατευθυντήριες οδηγίες μέσα από τις οποίες θα έχουν εμπεδωθεί η έμφυλες δυναμικές της ενδοοικογενειακής βίας και η ανισορροπία δύναμης.

Το Κέντρο Διοτίμα υπενθυμίζει, επίσης, την με αριθμ. 12/2021, Γνωμοδότηση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, Β. Πλιώτα, όπου τονίζεται η **ανάγκη για επισταμένη παρακολούθηση** από τον αρμόδιο εισαγγελικό λειτουργό της τήρησης των όρων από τον φερόμενο δράστη, ενώ ορίζεται πως θα πρέπει να κινείται τάχιστα η διαδικασία σε περίπτωση μη τήρησης αυτών. Παρά την ως άνω Γνωμοδότηση, ωστόσο, δεν περιέχεται στο υπό τροποποίηση άρθρο καμία περιγραφή της παραπάνω διαδικασίας παρακολούθησης.

Περαιτέρω, ως προϋπόθεση τίθεται ο δράστης «να παρακολουθήσει ειδικό συμβουλευτικό – θεραπευτικό πρόγραμμα ή **πρόγραμμα απεξάρτησης** για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας σε δημόσιο φορέα ή σε ιδιωτικό φορέα.....». Η

προσθήκη της φράσης «*ή πρόγραμμα απεξάρτησης για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας*» δεν είναι κατανοητή και σαφής, ως οφείλει να είναι μία διάταξη νόμου. Σε τι είδους εξάρτηση αναφέρεται ο νομοθέτης, από την οποία διαπιστώνεται η ανάγκη να απεξαρτηθεί ο δράστης; Αν ο νομοθέτης αναφέρεται σε προγράμματα απεξάρτησης από ψυχοτρόπες ουσίες/αλκοόλ, τότε πρόκειται για μία λογική υπέρβαση, η οποία (ψυχ)ιατρικοποιεί το προφίλ των δραστών εφόσον συνδέει τη χρήση ουσιών με την άσκηση ενδοοικογενειακής βίας πράγμα το οποίο δεν αποδεικνύεται από σχετικές έρευνες ή εμπειρικά δεδομένα σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Από την άλλη, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρείται «έξη» η άσκηση ενδοοικογενειακής βίας.

Ως προς το ζήτημα της χρηματικής ικανοποίησης του θύματος, από την Ελληνική Αρχή Αποζημίωσης, κατόπιν αίτησής του, με αναλογική εφαρμογή του νόμου που διέπει τη λειτουργία της Αρχής, όταν ο δράστης αδυνατεί να ικανοποιήσει το θύμα, καταρχάς πρέπει να ειπωθεί πως αναγνωρίζουμε ανεπιφύλακτα τη σημασία της χρηματικής ικανοποίησης του ατόμου που υπέστη ενδοοικογενειακή βία. Όμως, πρέπει να επισημάνουμε πως η Ελληνική Αρχή Αποζημίωσης συστάθηκε πριν από 14 χρόνια (ν. 3811/2009) και μέχρι σήμερα δεν διαθέτουμε επαρκή στοιχεία για την λειτουργία της και την αποτελεσματική αποζημίωση των ζημιωθέντων, ενώ οι προϋποθέσεις που τίθενται για τη διεκδίκηση της αποζημίωσης από το θύμα (ουσιαστικές αλλά και τυπικές) καθιστούν την Αρχή ανενεργό.

Στην προτεινόμενη διάταξη, ειδικότερα, η κρατική αποζημίωση, καταβαλλόμενη από την Ελληνική Αρχή Αποζημίωσης, επιτελεί έναν επικουρικό ρόλο επειδή η καταβολή της κρατικής αποζημίωσης τελεί υπό τον όρο της αποδεδειγμένης οικονομικής αδυναμίας του δράστη να αποζημιώσει το θύμα ενδοοικογενειακής βίας. Η αυστηρή αυτή προϋπόθεση **αποδεδειγμένης αδυναμίας** του δράστη προβληματίζει στο βαθμό που ουσιαστικά προϋποθέτει ότι το θύμα έχει ήδη διεκδικήσει αποζημίωση η οποία δεν έχει καταβληθεί λόγω οικονομικής αδυναμίας. Τελικά, μια τέτοια πρόβλεψη θα επιβάρυνε δυσανάλογα την επιζώσα, η οποία μέχρι να αποδειχθεί ότι ο δράστης δεν έχει τα οικονομικά μέσα να την ικανοποιήσει, η ίδια θα έχει περιέλθει σε οικονομική ένδεια. Επιπλέον, η διατύπωση ότι η Ελληνική Αρχή οφείλει να καταβάλει *χωρίς καθυστέρηση*, είναι γενικόλογη και δεν επιτυγχάνεται ο απαραίτητος βαθμός αποτελεσματικής προστασίας της ζημιωθείσας από την παράνομη και υπαίτια συμπεριφορά του δράστη. Τέλος, σημειωτέο ότι η αίτηση για αποζημίωση, προϋποθέτει την πληρωμή παραβόλου ύψους 50,00 ευρώ κάτι το οποίο θα επιβαρύνει οικονομικά την αιτούσα, η οποία βρίσκεται ήδη σε δυσχερή οικονομική κατάσταση.

Συνολικά, η όλη πρόβλεψη κρίνεται ατυχής και είναι προβληματικό που ο θεσμός της κρατικής αποζημίωσης σύμφωνα με τις προβλέψεις του νομοσχεδίου συνδέεται με την διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης ενώ, σύμφωνα με τη Σύμβαση της Κων/πολης (αρ.30) τα κράτη οφείλουν να χορηγούν επαρκή κρατική αποζημίωση ανεξαιρέτως, στα άτομα τα οποία έχουν υποστεί σοβαρή σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας τους, στο βαθμό που αυτή η βλάβη δεν καλύπτεται από άλλες πηγές, όπως άλλωστε συστήνει και

η GREVIO (σημεία 184-185). Η θέση του Κέντρου Διοτίμα είναι πως **όλες ανεξαιρέτως οι ευάλωτες επιζώσες ενδοοικογενειακής βίας και τα παιδιά τους** θα πρέπει να λαμβάνουν κρατική οικονομική υποστήριξη και αρωγή στα πρώτα, τουλάχιστον, βήματα διαφυγής τους από βίαιες/κακοποιητικές σχέσεις, ανεξάρτητα από δικαστική ή μη αναγνώριση της ύπαρξης ενδοοικογενειακής βίας.

Αρ.92 νομοσχεδίου_ Τροποποίηση του αρ. 12 ν.3500/2006

Με την υπό τροποποίηση παράγραφο 6 του αρ. 12 ν.3500/2006 προβλέπεται ο χωρισμός και η αυτοτελής πορεία της δικογραφίας σε περίπτωση διαμεσολάβησης επί δικογραφιών με περισσότερους δράστες ή θύματα, με σκοπό, στις περιπτώσεις που κάποιοι εκ των εμπλεκομένων έχουν αποκαταστήσει τις σχέσεις τους και συναινούν αμοιβαία στην υπαγωγή σε ποινική διαμεσολάβηση, να μην διαιωνίζεται η ποινική διαδικασία. Την ίδια στιγμή, ωστόσο, ο χωρισμός της δικογραφίας για τα μέρη που συναινούν και η αυτοτελής δικονομική πορεία της μπορεί να είναι ιδιαίτερα επισφαλής διότι η συναίνεση ενός ή περισσοτέρων προσώπων στα οποία αποδίδεται η τέλεση πράξεων ενδοοικογενειακής βίας ενδεχομένως επηρεάζει την κρίση του δικαστηρίου για τα υπόλοιπα πρόσωπα. Το ίδιο ισχύει και αντιστρόφως, δηλαδή στην περίπτωση δικογραφίας με περισσότερα θύματα.

Αρ.93 νομοσχεδίου_ Τροποποίηση του αρ. 14 ν.3500/2006

Η τροποποίηση κινείται, κατά την άποψή μας, στη σωστή κατεύθυνση σε ό,τι αφορά την ορθή αποσύνδεση της ποινικής διαμεσολάβησης, από την άσκηση τυχόν αγωγής που υπάγεται στις γαμικές διαφορές (αγωγή διαζυγίου), τη συμφωνία για συναινετική λύση του γάμου ενώπιον Συμβολαιογράφου, την πρόοδο των παραπάνω διαδικασιών, και τελικά τη λύση του γάμου/συμφώνου συμβίωσης. Στις παρ. 2 και 3 ορίζονται οι επιπτώσεις της ολοκλήρωσης ή μη της ποινικής διαμεσολάβησης, σε ό,τι αφορά χρηματικές αξιώσεις του θύματος εναντίον του δράστη, χωρίς όμως να τίθεται ο συγκεκριμένος χρόνος δοκιμασίας, ενώ σύμφωνα με το αρ. 13 του ν.3500/2006, το οποίο δεν τροποποιείται με το νομοσχέδιο, ρητά καθορίζεται το σχετικό χρονικό διάστημα σε τρία (3) έτη. Η παραπάνω παράλειψη προφανώς οφείλεται σε αβλεψία του νομοθέτη που οδηγεί σε ασάφεια, και θα πρέπει να αποκατασταθεί.

Αρ.94 νομοσχεδίου_ Τροποποίηση του αρ. 16 ν.3500/2006

Με το άρθρο επιχειρείται εναρμόνιση με την έναρξη χρόνου παραγραφής που προβλέπεται στην παρ. 4 του άρθρου 113 του ΠΚ για μια κατηγορία αδικημάτων. Άρα διευρύνεται ο χρονικός ορίζοντας δυνατότητας δίωξης των εν λόγω αδικημάτων, καθώς η έναρξη του χρόνου παραγραφής αναστέλλεται και εκκινεί πλέον ένα (1) έτος μετά από την ενηλικίωση του θύματος, εφόσον πρόκειται για πλημμέλημα, και τρία (3) έτη μετά την ενηλικίωση, εφόσον πρόκειται για κακούργημα. Η παραπάνω ρύθμιση δίνει χρόνο στα θύματα που ανασυγκροτούν την τραυματική εμπειρία τους, κατά την ενηλικίωσή τους, να αποφασίσουν περί της διεκδίκησης ή μη των δικαιωμάτων τους και ως εκ τούτου συνιστά μια θετική μεταβολή.

Αρ.95 νομοσχεδίου_Τροποποίηση του αρ. 18 ν.3500/2006

Με την τροποποίηση του άρθρου προστίθενται ψυχίατροι, κοινωνικοί λειτουργοί, και άλλοι επιστήμονες με ειδικές γνώσεις σε θέματα ενδοοικογενειακής βίας που εργάζονται σε ιδιωτικό φορέα εποπτευόμενο από το αρμόδιο Υπουργείο (Υγείας, Εσωτερικών, Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας) οι οποίοι μπορούν να γνωμοδοτήσουν, εφόσον τους ζητηθεί από το Δικαστικό Όργανο που επιμελείται των περιοριστικών όρων. Θεωρούμε ότι θα πρέπει παράλληλα να διασφαλιστεί ότι δεν θα υπάρξει ανεξέλεγκτη διεύρυνση του κύκλου των εμπλεκόμενων προσώπων με την είσοδο μη πιστοποιημένων και χωρίς σχετική εμπειρία επαγγελματιών ψυχικής υγείας.